

III yazı

TORPAQ RƏNGİNDƏ EŞQ

XX əsrin Məcnunu
Eşq imiş hər nə var ələmdə,
Elm bir qiyul qal imiş ancaq.

Füzuli

*Əliğa Vahidə görə Eşq ələmi həngəmədi:
Bu qələbəlik, izdiham uydurma və əfsanələrlə doludu.
Eşq ələminin ən parlaq siması Məcnundu.
Məcnun aşiqlər ustasıdır
Bunu Vahiddən əvvəlki aşiqlər də demişdi.*

*Bu münasibətlə Seyid Əzim belə buyurmuşdu:
Aldı divanə könül damənini Məcnunu ələ,
Vadiyi-eşqdə bir mürşidi-rəhbər tapdı.*

*Əliğa Vahid də bunu təsdiq eləyir:
Hüsnü-Leylanı da Məcnun özü öyrətdi bizə,
Əhli-eşqin odur ələmdə böyük ustası.*

Eşq şairlərinin Məcnuna münasibəti istiqamətinə nəzər yetirdikdə qəribə bir mənzərənin də şahidi oluruq.

Məcnunun böyüklüyünü etiraf edənlər, o cümlədən Məhəmməd Füzuli, Seyid Əzim Şirvani və Əliğa Vahid öz qəzəllərində Məcnundan ötə olduqlarını da deməkdən çəkinməmişlər.

Bu istiqamətdə düşünən Seyid Əzim belə deyirdi:

*Məcnun ilə bir məktəbi-eşq içrə oxurdun,
Mən Müshəfi xətm etdim, o Vəleylidə qaldı.*

Burada Seyid demək istəyirdi ki:
Məcnunla bir məktəbdə oxuyurdun,
Mən Qurani oxuyub başa çıxdım.
Məcnun isə axıra qədər oxuya bilmədi
Vəleyl surəsində qaldı.
Təhsilini yarımqıç qoydu.
Mən ondan çox oxumuşam
Ondan bilikliyəm.
Elmim çoxdu.

Mövlana Məhəmməd Füzulinin Türk divanında ən məşhur bir beyti xatırlayaq:

*Məndə Məcnundan-Füzun aşiqlik istedadı var,
Aşiqi-sadiq mənəm, Məcnunun ancaq adı var.*

Bu beyt bəyanat xarakteri daşıyır. Burada arqumentlər yoxdu. Təsdiqədi bir dəlil yoxdur. Məcnundan bacarıqlı və qabiliyyətli olmaq iddiası sübut olunmur.

Füzulinin bir beyti də yada düşür:

Əliğa Vahid haqqında düşüncələr

Ey Füzuli, dura məndən ala təlimi-vəfa
Nagah ər, mərqədi-Məcnuna düşərsə güzərim.
Bu beyt də elə həmin qəbildendir.

İndi də Əliğa Vahidə baxaq:

**Məcnun nə bərabər mənə, səhralara qaçdı,
Eşq əhli gerek ərsədə mərdanə dolansın.**

Göründüyü kimi Vahidin daha tutarlı, təkzibedilməz və real dəlilləri var. Çünki, Məcnun insanlardan qaçıb, heyvanlarla üns tutub.

*Əliğa Vahidə görə
Eşq döyüş meydanıdır.
Bu vuruşma, döyüş həqiqət və hünər tələb eləyir.
Əsil aşiq bələlər çəksə də meydanı tərk etməməlidir.
Qaşmamalıdır.
Çünki, qaçmaq acizlikdir.*

Məcnun və qədim aşiqlər mövzusu ilə bağlı istər-istəməz Füzuli və Vahidin yaşadığı dövrləri öteri də olsa xatırlamaq lazım gəlir:

Füzuli şerin "xar" olduğu,
Mövzun kəlamın "küfr" hesab olunduğu dövrdə şerin müdafiəsinə qalxaraq, hədislərə və Quran ayələrinə istinad edir, Peyğəmbəri özünün müttəfiqi hesab edirdi.

Məcnun da Vahidin müttəfiqi idi.
Vahidin dövrü də şerin və sənətin zərəri yabançı və ba-yağı məfkuralərin təbliğinə doğru istiqamətləndirilmiş bir dövr idi.

Vahidin dövrü haqqında biz əvvəlki yazılarımızda da qeydlər ələmişik. İndi yalnız onu əlavə etmək istəyirəm ki, Vahidin zamanəsi də, rəhmətlik Qasım Qasımzadənin iki misrasında təsvir olunan ayyamlara bənzəyirdi:

**Alilər zillətdə, nadanlar kefdə,
Yurdsevərlik baha, satqınlıq müftə.**

Əliğa Vahid öz əsərlərində Məcnunu tərifləsə də, özünü ondan üstün hesab etsə də onu bir sirdaş kimi yad eləyir.

*Elə bil Məcnun həmişə Vahidin yanında olub.
Məcnun Vahidin dostudu,
Həmdəmidi,
Sirdaşdı,
Söykanəcəyi minillik bir eşq ağacıdır.*

Vahid bir də öz gizli fikirlərini bildirmək üçün Məcnun obrazından istifadə edir.

Şair Məcnunun "dəsti biyaban"lara qaçmasını elə belə söz geliş demirdi.

Məcnun kimi Vahidin də dərdi təkcə Hüsnü Leyla dərdi deyildi.

*Vahid demək istəyirdi ki,
Mənim dövrüm Məcnunun dövründən bətədi.
Ancaq mən qaşmadım
Meydanda mərdanə dayanmışam.*

Vahidin dövründə də "qəzəl oxumayın" deyirdilər. Ənənələrə pis baxırdılar. Belə vəziyyətə duruş gətirmək üçün tərəfdarlar da lazım idi.

Elə Seyid Əzim də çətinə düşəndə:

*Çağırın Qeys ilə Fərhadı yığılsın başıma
Seyyidəm, ərsəyi-eşq içrə sipah istəyirəm. - de-
mişdi.*

Tək əldən səs çıxmazdı. Ona görə də Vahid Məcnundan bərk-bərk yapışmışdı.

Qəzəl şairlərimizdən Məcnuna ən çox bağlılığı olan Vahiddir. Onun əsərlərində Məcnunun adı 114 dəfə çəkilir. Orta hesabla hər beş qəzəlin birində Məcnun yadadılır. Müqayisə üçün onu da qeyd edək ki, Seyid Əzim divanında bu göstərici bir az aşağıdır. Burada Məcnun 28 qəzəldən birində və cəmi 25 dəfə xatırlanır.

Əliğa Vahidə görə eşq divanəlikdi. Bu divanəlik və dəlilik elə Məcnundan qalmadı. Füzuli "Leyli və Məcnun" əsərində Məcnunun dilindən onun atasına müraciətində belə yazırdı:

**Ey mürşidi kamil,
Divaneyi-eşq olumu aqıl?**

Əliğa Vahid də eşq çövründən qurtarmağın mümkün-süzlüyünü əsərlərində dəfələrlə qeyd ələmişdi.

Əliğanın həyatı çox ağır oldu. Məşəqqətli günlər gördü Uşaqılıqda atasını itirən şair:

Baxdım ətrafıma yazıq-yazıq - deyirdi.

İlk məhəbbəti Zülfüyyəni - özbək Yaqubun qızını itirdikdən sonra isə "fələyin qəhqəhəsini" eşitdi.

**Yaşamaq üçün
Acı ayyamı şirin etmək lazım gəldi.
Eşq tərifi tutdu
Qədim aşiqlərin yolunu getdi.
O da Məcnun kimi
Zamanə ağıllısı ola bilmədi.
Eşq dəlisə oldu.**

Eşqin tamam nəşəsi divanəlikdədir, Meyxanənin mələhəti məstənəlikdədir - deyə Əliğa Vahidin əsərlərindən bu anlayışla bağlı çoxlu misallar göstərmək olar.

Hələlik Vahidin "dəlidir" rədfli qəzəlini xatırlamaqla kifayətlənirik.

*Demə Məcnuna dəli, bəlkə də Leyla dəlidir
Eşq olan yerdə bütün aqlı dana dəlidir.
Saldı Yusif kimi öz sevgilisin zindana,
Qoydu rüsvahlığı ələmdə Züleyxa dəlidir.
Eşq zəncirinin ittadəsi bir mən deyiləm
Həvəsi-silsileyi-eşq ilə dünya dəlidir.
Sarılar çiyinə, gah boynuna, gah qamətine
Əjdahalar kimi ol zülfü-çalpa dəlidir.
Bir vəfasız gül üçün naləsi dünyanı tutub
Aşiqin qəlbə kimi bülbül şeyda dəlidir.
Bircə Şirin ilə Fərhada məzəmmət yoxdur
Vadiyi-eşqdə Vamiq dəli, Əzra dəlidir.
Əl götürməz bu qaragözlülərin zülfündən,
Hər yetən zənn eləyir Vahidi, guya dəlidir.*